

Bilgi ve İletişim
Teknolojileri Aracılığıyla
Uzaktan Çalışma

Editör: Yasemin KARAL

Editör: Dr. Yasemin KARAL

BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ ARACILIĞIYLA UZAKTAN ÇALIŞMA

ISBN 978-625-8044-54-6

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Mart 2022, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

EDİTÖRDEN

Bilgi ve iletişim teknolojileri, dünyada değiştirici güç olmaya devam ediyor. Geleceğin eğilimlerini ve teknolojisini hesaba katmak, hızlı değişen olmak uyum sağlamının yolu olarak tanımlanmaktadır. Teknoloji, sosyal ve akademik yaşantımızı değiştirdiği gibi çalışma biçimimizi de şekillendirmektedir. Uzaktan çalışma birkaç on yıldır mümkündür ve gün geçtikçe daha önemli hale gelmektedir. Bugün, uzaktan çalışma denildiğinde, aę üzerinden erişilebilen yazılımlar, araçlar, uygulamalar kullanarak herhangi bir yerde tamamlanabilen bir görev akla gelmektedir ve tele çalışmaya işaret edilmektedir. Tele çalışma, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak işlerin mekân ve zamana göre yeniden düzenlenmesini ifade etmektedir. Bu kitapta, uzaktan çalışmanın bir yolu olarak tele çalışma üzerine odaklanılmıştır.

Tele çalışma, daha iyi bir iş yaşam dengesi ya da refah, iş üretkenliği ve memnuniyeti vaat ediyor. İş yerimizde, işveren tesisleri içerisinde yürüttüğü-müz işlerimizin yanı sıra mobil cihazlar ve sanal platformlar aracılığıyla her an her yerde erişilebilir durumdayız. Bu durum tele çalışmayı seçen kişi ve organizasyonlar için önemli fırsatlar sunabilir. Diğer taraftan önemli riskleri de beraberinde getirebilir. Dolayısıyla tele çalışmanın kendine has doğasını ve diğer çalışma biçimlerinden ayrılan özelliklerini anlamak önemli gibi görünüyor. Bu kitap, çalışma hayatımızda giderek daha fazla yer bulmaya başlayan tele çalışmanın kapsam ve doğasını anlamak, geçmişten günümüze gelişim sürecine ve günümüz dünyasında üstlendiği role ışık tutmak amacıyla hazırlanmıştır. Tele çalışma ile ilgili yasal düzenlemeler, etkileri, avantaj ve dezavantajları farklı boyutlarda irdelenmiştir. Başarılı tele çalışma uygulamaları için kullanılacak teknolojiler ve faydalı araçlar tanıtılmıştır. Çalışan ve yöneticilerin tele çalışma sürecindeki rol ve sorumluluklarına değinilmiş, tele çalışma programları, işin türü ve tele çalışanın karakteristik özellikleri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin olanaklı kıldığı örgütsel değişime dikkat çekilmiş ve dağınık organizasyonlar, aę organizasyonları, sanal işyerleri ve sanal okullar ele alınmıştır. Tele eğitim uygulamaları irdelenmiş, kapsamı ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Tele çalışma uygulamalarının özel gereksinimli bireyler için bir çalışma biçimi olarak sağladığı olanaklar incelenmiştir. Tele çalışma, Covid-19 salgını ile dünyada neredeyse tüm sektörlerde bir çıkış yolu olarak kullanılmıştır. Çoğu birey, organizasyon ya da kurum acil olarak bu uygulamalara dâhil olmuştur. Kitapta, dünyada ve ülkemizdeki durumun anlık görüntüsü verilmiş ve salgın sonrası tele çalışmanın kalıcı çözümler olma potansiyeli üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Son olarak, Uluslararası Çalışma Örgütü, Çalışma Koşulları Grubunun yöneticisi, çalışma zamanı araştırmaları ve çalışma düzenlemeleri konula-

rında uzman olarak çalışan Jon C. Messenger ile tele çalışmanın geçmişi, bugünü ve geleceği üzerine yapılan mülakat sunulmuştur.

Bu kitap, bilgi ve iletişim teknolojilerinin iş yaşamımıza getirdiği değişiklikleri anlama fırsatı sunar ve esnek çalışma düzenlemesi hakkında yeni bir bakış açısı sağlamayı hedefler. Kitabın geniş bir okuyucu kitlesine sahip olmasını dilerim. Bu konuda bir eserin ortaya konulabileceği yönünde fikir veren ve destek sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Hasan KARAL' a teşekkür ederim. Sürece katkı sağlayan değerli yazarlarımıza, özenle gerçekleştirdikleri çalışmalarından ötürü teşekkür ederim. Geleceğe dair yeni ufuklar açması ve tele çalışmanın yaşamımıza anlamlı bir biçimde dâhil edilmesi dileğiyle.

Mart,2022

Dr. Yasemin KARAL

ORCID No: 0000-0003-4744-4541

ÖN SÖZ

Tele çalışma, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak işverenin tesisleri dışında çalışmak olarak tanımlanabilir. Tele çalışma ilk kez ABD'nin California eyaletinde uygulanmaya başlamış ve geçen zaman içinde – ev ofis, mobil ofis ve sanal ofis olarak adlandırılabilir üç aşamada gelişim göstermiştir. Tele çalışmanın son kuşağı olan sanal ofis, çalışanların istenen herhangi bir zamanda ve internet bağlantısının mümkün olduğu hemen her yerde işlerini yapabilmelerine imkân tanır.

Covid-19 pandemisi öncesinde işgücünün sadece belirli bir kısmı, çoğunlukla bazı zamanlar evden çalışma şeklinde tele çalışma yapmaktaydı. Fakat 2020 yılının Mart ayından itibaren pandemi sebebiyle işyerlerinin kapanması sonucunda ortaya çıkan olumsuz ekonomik ve sosyal etkiyi azaltmak amacıyla, birçok hükümet, şirketlerin iş yapabilmesi ve çalışanların istihdamının devam etmesi için tele çalışma kullanımını teşvik etmeye başladı. Bu durum tüm dünyada tele çalışmanın büyük kitleler tarafından uygulanması deneyiminin koşullarını yaratan bir patlamaya sebep oldu. Her ne kadar biz bu yazıyı yazdığımızda birçok ülkede yaygın aşılama kampanyaları gibi sıkı halk sağlığı önlemleri sayesinde Covid-19 pandemisi kontrol altına alınmış gibi gözükse de, tele çalışmanın büyük ölçüde artan yaygınlığı kalıcı olacak gibidir.

“*Bilgi ve İletişim Teknolojileri Aracılığıyla Uzaktan Çalışma*” adlı bu kitap tele çalışmanın 21. yüzyıldaki uygulamalarının birçok farklı yönünü ele almaktadır. Kitap tele çalışmanın içeriği, doğası ve yapılmasını mümkün kılan teknolojiler olmak üzere temel konuların açıklanmasıyla başlamaktadır. Bunun ardından tele çalışmanın yaygınlığı, başka bir deyişle Türkiye'deki çalışanların tele çalışma yapma oranları diğer ülkelerdeki durumlarla karşılaştırılarak incelenmiştir. Daha sonra günümüzde birçok firmanın uyguladığı yönetim stiline oldukça farklı ve tamamıyla sonuç odaklı olan tele çalışma yönetimine odaklanılmıştır. Sonraki bölümde tele çalışmanın 21. yüzyılda nasıl uygulandığının daha iyi anlaşılabilmesi için sanal işyerleri ve sanal okullar incelenmiştir. Engelliler ve ailevi sorumluluklara sahip olan çalışanlar gibi özel gereksinimli bireylerin tele çalışma durumları kitapta ayrı bir bölümde sunulmuştur. Bir sonraki bölüm tele-eğitimin, yani uzaktan eğitimin beraberinde getirdiği fırsat ve sorunlar hakkındadır. Son olarak kitap önceki bölümlerde işlenen tüm konulara değinen, pandemi sonrası tele çalışmanın geleceği konusundaki görüşlerimi de içeren mülakatımla sona ermektedir.

Covid-19 pandemisinin işgücü piyasasına etkisini belirlemek henüz tam olarak mümkün değildir. Fakat kuvvetle muhtemeldir ki pandemi dönemindeki büyük tele çalışma deneyi sonuçlandığında bile tele çalışma oranları pandemi öncesine göre anlamlı düzeyde daha yüksek olacaktır. Yapılan araştırma ve taramalarda

pandemi dönemi kısıtlamaları kaldırıldıktan sonra bile çalışanların büyük bir yüzdesinin pandemi öncesine göre daha sık olarak tele çalışma yapmak istedikleri belirlenmiştir. Ayrıca yaşananlar sonucunda bazı çalışanlar işlerinin geleneksel ofis ortamı dışında yapılabileceğini ve gerekli teknolojiyi kullanarak daha rahat çalıştıklarını fark etmiştir. Son olarak, verimli olup olmayacağını bilmediklerinden dolayı önceleri ekiplerinin evden çalışması konusunda direnç gösteren birçok işyeri yöneticisi tele çalışmanın başarılı bir şekilde yapılabileceğini görmüş ve bu sebeple çalışanlarının daha sık tele çalışma yapmasını destekler hale gelmiştir. Fakat tele çalışma, ilgili dijital altyapının eksiksiz olarak oluşturulmasını gerektirir. Bu pahalı fakat mutlak bir şekilde gerekli olan bir yatırımdır. Öte yandan mesleklerin tele çalışmaya uygun olması o ülkedeki mesleki yapı ile doğrudan ilgilidir. Bu mesleki yapı iş gücünün yetenekleri gibi birçok etkeni içerir. Bu yüzden tele çalışanların ve uzaktan çalışan ekiplerin yöneticilerinin uygun yeteneklere sahip olması çok önemlidir. Ayrıca tele çalışma pandemi öncesinde politika (ulusal ve kurumsal) ve düzenleme (Avrupa Birliği dışındaki ülkelerde genelde hiçbir kanun ya da düzenleme yoktu; çalışanların dinlenme dönemlerini belirlemek için gerekli olan ulaşılama hakkı konusunda ise durum daha da vahimdi) yönünden yeterince gelişmemiştir. Gelecekte tele çalışma kanun ve politikaları uygulamayı yakalayacak şekilde geliştiğinde, bu sistemlerin oluşması tele çalışanların çalışma koşullarının gelişmesine yardımcı olacaktır.

Pandemi sonrasında kısmi zamanlı ofiste çalışılan ve kalan zamanda uzaktan çalışılan, harmanlanmış ya da “hibrit” tür bir tele çalışma olacak gibi gözükmektedir. Gerçekten de Uluslararası Çalışma Örgütü ve Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı ortak raporunda “hibrit tele çalışma modelinin” tele çalışmanın faydalarını azami düzeye çıkartmak ve olumsuz etkilerini asgari düzeye indirmek için en iyi yaklaşım olduğu belirlenmiştir. Bu kitabın bahsedilen tele çalışma düzenlemelerinin Türkiye’de gerçekleştirilmesine katkıda bulunacağını, çalışanların ve aynı zamanda da işverenlerin bu gelişmelerden faydalanacağını umuyorum.

Jon C. Messenger

6 Kasım 2021

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Dr. Yasemin KARAL

1. Bölüm: Tele Çalışma: Kapsam ve Doğası

Öğr. Gör. Pınar KEFELİ BERBER, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4563-0247

Doç. Dr. Esra KELEŞ, Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8924-1657

2. Bölüm: Etkili Bir Tele Çalışma Sürecinin Adımları ve Kullanılabilecek Faydalı Araçlar

Dr. Lokman ŞILBİR, Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3655-2512

3. Bölüm: Geçici Çözümünden Kalıcı Duruma: Koronavirüs Salgını ve Sonrasında Dünya ve Türkiye’de Tele Çalışma

Dr. Işıl KURNAZ, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5457-7321

Dr. Okan Güray BÜLBÜL, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1152-4841

4. Bölüm: Tele Çalışanlar ve Yöneticiler

Dr. Yasemin KARAL, Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4744-4541

Rabia ÖZDEMİR SARIALIOĞLU, Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6989-3685

5. Bölüm: 21. yy Teknolojisinin Dönüştürdüğü Çalışma Ortamları: Sanal İşyerleri ve Sanal Okullar

Doç. Dr. Sakine ÖNGÖZ, Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2232-7031

6. Bölüm: Tele Eğitim

Dr. Semra Fiş ERÜMİT, Karadeniz Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7161-8903

7. Bölüm: Özel Gereksinimli Bireyler ve Tele Çalışma

Dr. Ebru ÜNAY, Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6298-9438

8. Bölüm: Jon C. Messenger ile Mülakat

Dr. Melih TİMÜÇİN, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0001-7281-6365

İÇİNDEKİLER

Editörden.....	iii
Ön Söz.....	v
Bölümler ve Yazarları.....	vii
Kısaltmalar	xiii

1. BÖLÜM

TELE ÇALIŞMA: KAPSAM VE DOĞASI

Özet.....	1
Giriş.....	2
Esnek Çalışma	2
Tele Çalışma Nedir?	4
Tele Çalışmanın Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması	6
Tele Çalışmanın Unsurları	8
Teknoloji	8
Organizasyon	10
Konum	10
Tele Çalışma Biçimleri.....	11
Ev Esaslı Tele Çalışma	11
Tele Merkez Esaslı Tele Çalışma	12
Komşuluk Birimi Tele Çalışma Merkezleri	13
Uzak Tele Çalışma Merkezleri	13
Mobil Tele Çalışma	14
Tele Çalışmanın Etkileri: Fırsatlar ve Riskler.....	15
Tele Çalışma Uygulamalarının Sağladığı Fırsatlar.....	16
Örgüt Perspektifi	16
Çalışan Perspektifi	18
Tele Çalışma Uygulamalarının Riskleri.....	20
Örgüt Perspektifi	20
Çalışan Perspektifi	23
Tele Çalışmaya İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	26
Türk Hukuku'nda Tele Çalışmanın Yeri.....	28
Uluslararası Düzeyde Tele Çalışmaya İlişkin Düzenlemeler.....	32
Sonuç	33
Kaynakça.....	34

2. BÖLÜM

ETKİLİ BİR TELE ÇALIŞMA SÜRECİNİN ADIMLARI VE KULLANILABİLECEK FAYDALI ARAÇLAR

Özet	39
Giriş.....	40
Ekip İletişimi ve İşbirliği.....	44
Ekip İletişimi ve İşbirliği Uygulamaları	46
Online Toplantı Uygulamaları.....	48
Bulut Tabanlı Uygulamalar	50
Ekran Paylaşım Uygulamaları	52
Anlık Destek Uygulamaları	53
İş Akışı-Proje Yönetimi.....	55
Zaman Yönetimi	58
Çalışan Ödüllendirme	60
Sonuç.....	63
Kaynakça.....	64

3. BÖLÜM

GEÇİCİ ÇÖZÜMDEN KALICI DURUMA: KORONAVİRÜS SALGINI VE SONRASINDA DÜNYA VE TÜRKİYE'DE TELE ÇALIŞMA

Özet	67
Giriş.....	68
Dünyada Tele Çalışmanın Görünümü	69
Amerika Birleşik Devletleri	70
Kanada	73
Avustralya	75
Avrupa Birliği	76
Birleşik Krallık.....	79
İsviçre.....	80
Japonya	81
Latin Amerika.....	83
Türkiye'de Tele Çalışmanın Görünümü	84
Tele Çalışmanın Hukuki Boyutu.....	85
Koronavirüs Salgını Süresince Fiili Durum.....	87
Koronavirüs Salgını Sonrasında Tele Çalışmanın Geleceği: Yeni Bir Tele Çalışma Dönemi mi?	91
Sonuç	92
Kaynakça.....	94

4. BÖLÜM TELE ÇALIŞANLAR VE YÖNETİCİLER

Özet	99
Giriş	100
Tele Çalışanlar	100
Kişilik Özellikleri	102
Aileler	105
Cinsiyet	106
Tele Yöneticiler	107
Performans Yönetimi	110
Teknoloji Desteği ve Çalışanların Teknoloji Okuryazarlığı	112
İletişim	113
Sonuç	114
Kaynakça	115

5. BÖLÜM 21. YY TEKNOLOJİSİNİN DÖNÜŞTÜRDÜĞÜ ÇALIŞMA ORTAMLARI: SANAL İŞYERLERİ VE SANAL OKULLAR

Özet	119
Giriş	120
Sanal İşyeri Nedir?	120
Sanal İşyeri Nerededir?	123
'İyi' Bir Sanal İşyeri Nasıl Olmalıdır?	125
Tele İşyeri Olarak Okul	126
Sonuç	131
Kaynakça	132

6. BÖLÜM TELE EĞİTİM

Özet	135
Giriş	136
Tele Eğitim ve Kapsamı	138
Tele Eğitim Sistemleri	144
Ses Teknolojileri	144
Video Teknolojileri	145
Video Konferans	145
TV Yayınları ve Kapalı Devre Televizyon	146
Video Kasetler	146

Bilgisayar Tabanlı Teknolojiler	147
İnternet ve World Wide Web.....	147
Hibrit Sınıflar.....	147
Tele Eğitime Kurum, Eğitimci ve Öğrenci Açısından Bakılması	149
Kurum	151
Eğitmen (Tele Eğitimci).....	153
Öğrenci-Öğrenen (Tele Öğrenen).....	155
Sonuç.....	156
Kaynakça.....	157

7. BÖLÜM

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER VE TELE ÇALIŞMA

Özet	161
Giriş.....	162
Özel Gereksinimli Bireylerin Yaygınlığı.....	164
Özel Gereksinimli Bireylerin İstihdamı	164
Dünyada Özel Gereksinimli Bireylerin İstihdamı	165
Türkiye’de Özel Gereksinimli Bireylerin İstihdamına Yönelik Yasal Düzenlemeler ve İstihdam Durumları	167
Özel Gereksinimli Bireylerde Tele Çalışma ve Tele Çalışmanın Yaygınlığı.....	169
Özel Gereksinimli Bireyler Açısından Tele Çalışmanın Avantajları ve Sınırlılıkları....	173
Özel Gereksinimli Bireylerde Tele Çalışma İyi Uygulama Örnekleri.....	175
Sonuç.....	178
Kaynakça.....	178

8. BÖLÜM

JON C. MESSENGER İLE MÜLAKAT

Bölüm Yazarının Notu	181
Türkçe Mülakat Metni	182
İngilizce Mülakat Metni.....	203
Chapter Author’s Note	203
Interview With Jon C. Messenger.....	204
Jon C. Messenger: Mesleki Biyografi	224
Jon C. Messenger: Short Biographical Statement.....	224
Kaynakça.....	225
Yazarlar Hakkında.....	227

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
CEEP	: Avrupa Kamu İşletmeleri ve Genel Ekonomik Yarar İşletmeleri Merkezi
ETUC	: Avrupa Sendikalar Konfederasyonu
Eurofound	: Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı
Eurostat	: AB İstatistik Ofisi
HILDA	: Avustralya Hanehalkı, Gelir ve İşgücü Dinamikleri
IDC	: Kanada Uluslararası Veri Kurumu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
SL	: Second Life
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UEAPME	: Avrupa Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Birliği
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

1. BÖLÜM

TELE ÇALIŞMA: KAPSAM VE DOĞASI

Öğr. Gör. Pınar KEFELİ BERBER, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4563-0247

Doç. Dr. Esra KELEŞ, Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8924-1657

Özet

Esnek çalışma düzenlemelerinden biri olan tele çalışma kısaca bir işin merkez ofis dışında bir yerden, Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) kullanılarak yerine getirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Tele çalışmanın organizasyon, konum ve teknoloji olmak üzere üç temel unsuru bulunmaktadır ve bir işin tele çalışma olarak nitelendirilebilmesi için bu temel unsurları barındırması gerekmektedir. Bu çalışma biçiminin gelişimi, BİT'deki gelişim ile mümkün hale gelmiştir. İşin yapıldığı yer açısından farklı uygulamaları bulunan tele çalışmanın en sık tercih edilen biçimi ev esaslı tele çalışmadır. Başlangıçta işe gidip-gelmeyi azaltmak amacıyla ortaya çıkan tele çalışmanın; verimliliği artırma, iş-yaşam dengesini destekleme, daha fazla çalışana ulaşmayı sağlama ve stresi azaltma gibi avantajlar sunduğu bilinmektedir. Buna karşın iletişim, veri güvenliği, sosyal izolasyon, iş-yaşam dengesinin bozulması, çalışanların statü ve terfi imkanlarına ilişkin kaygıları tele çalışma uygulamalarında karşılaşılan sorunlardır. Kendine özgü özellikleri bulunan tele çalışma, özel yasal düzenlemeler gerektirmektedir. Tele çalışmaya ilişkin ulusal ve uluslararası düzeyde birtakım düzenlemeler bulunsa da ülkelerin bu konudaki çalışmalarını devam ettirmektedir. Günümüzde tele çalışma, vaat ettiği diğer avantajlarının yanında iş sürekliliğini sağlama konusunda sunduğu imkanlar ile ön plana çıkmıştır. Toplumlari etkileyen büyük felaketlerde, işlerin devam edebilmesi için yeni yollar sunması açısından oldukça önem kazanmıştır ve uygulamaları yaygınlaşmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, tele çalışmanın gelecekte de çalışma hayatında kendisine bir yer bulacağı, işverenler ve çalışanlar tarafından tercih edilen bir çalışma biçimi haline geleceği söylenebilir. Bu bölümde, tele çalışma kavramının ilk kullanılmaya başladığı dönemden günümüze kadar olan süreçte, temel unsurlarını koruyarak yaşadığı gelişim ve değişim, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler çerçevesinde incelenmiştir. Tele çalışmanın farklı uygulama biçimleri karşılaştırmalı olarak açıklanmıştır. Bunun yanında tele çalışmaya ilişkin fırsatlar ve riskler tartışılmış, mevcut yasal düzenlemeler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: BİT, esnek çalışma düzenlemeleri, uzaktan çalışma

1. GİRİŞ

Günümüzde teknolojik ve ekonomik alanda yaşanan gelişim etkilerini hayatın her alanında farklı şekillerde hissettiren, bu durum işletmeleri de etkileyerek örgütler ve çalışanlar için yeni çalışma yapıları ve kültürlerinin gelişimini sağlamıştır (Ellison, 2004). İşletme ve çalışanların ihtiyaçlarındaki değişim ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle, yer ve süre bakımından esnek (flexible) çalışma düzenlemeleri ortaya çıkmıştır. İşletmeler, varlıklarını devam ettirebilmek, değişen koşullara uyum sağlamak, üretkenliği arttırmak, maliyetleri düşürmek ve ortaya çıkan krizleri en az zararla atlatabilmek gibi nedenlerle esnek çalışma modellerini benimsemeye başlamışlardır. Burada amaç iş hayatını mevcut koşullara uygun hale getirmektir. İşletmeler için pek çok yeni imkân sunan esnek çalışma modelleri, çalışanların da memnuniyetini sağlamayı amaçlamaktadır. Günümüzde globalleşen dünyada, üretimin kalitesinin artırılmasının yanında, çalışanların beklentilerinin karşılanması da önemli bir hal almıştır. Esnek çalışma uygulamaları, mesai saatleri ve işin yapılacağı yerin çalışanın ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmesine imkân sağlayarak çalışanları destekler.

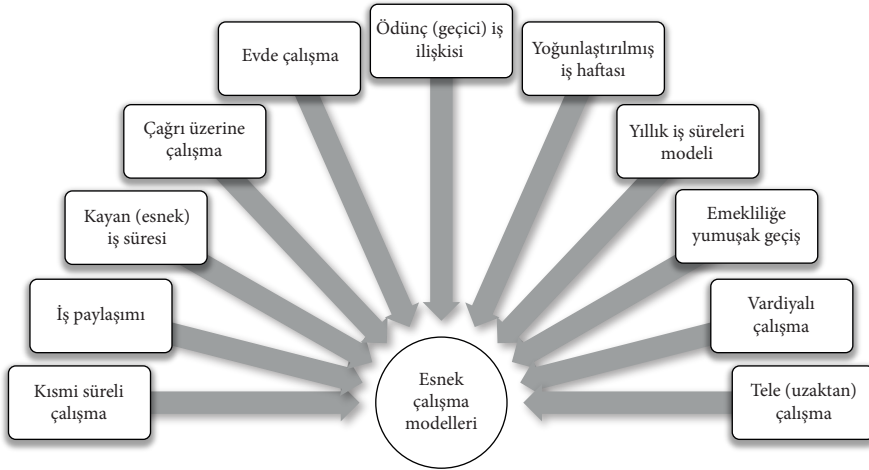
Esnek çalışma uygulamaları için dünyada farklı modeller bulunmaktadır. Çalışma hayatına farklı açılardan esneklik sağlamak amacıyla esnek çalışma modellerinden biri de tele çalışmadır. Bu çalışma biçimi işlerin, merkez ofis dışındaki konumlardan yürütülebilmesine imkân sağlamaktadır. Temeli çok eskiye dayanan tele çalışma, değişen koşullar, gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı imkânlar ve kullanımının yaygınlaşmasıyla işletmeler ve çalışanlar tarafından son yıllarda sıklıkla tercih edilmeye başlanmıştır. Tele çalışmayı gerek işveren gerekse çalışan açısından her boyutuyla değerlendirmek, gerçekleştirilecek olan uygulamaların etkinliğinin artırılması, sağladığı imkânlardan en üst düzeyde faydalanılması ve dezavantajlarının minimuma indirilmesi açısından faydalı olacaktır. Bu nedenle kitabın bu bölümünde, tele çalışmanın tanımı, tele çalışma biçimleri, avantajları, uygulamadaki riskler ve yasal dayanakları tartışılarak bu çalışma biçiminin kapsam ve doğasına ilişkin detaylı bilgilere yer verilmiştir.

2. ESNEK ÇALIŞMA

Esneklik kavramı genel anlamda değişen koşullara uyum sağlayabilme yeteneği olarak ifade edilir (Çalışkan ve Sungur, 2009). Çalışma hayatı için kullanılan esneklik kavramı ise “işin nerede ve ne zaman yürütüleceği ile ilgili kişilerin değişiklik yapmasına izin veren resmi veya gayri resmi politikalar ve uygulamalar” olarak tanımlanmaktadır (Maxwell, Rankine, Bell ve MacVicar, 2007, s.138). Esnek çalışma (flexible working), bir işin istenilen sürede yapılabilmesi için gerekli olan sayıda çalışanın ihtiyaç duyulduğu zaman kullanılmasına imkan sağlar.

Esnek çalışma düzenlemeleri, önceleri sadece mesainin başlama ve bitiş saatlerinde trafikte oluşan yoğunluğu azaltmak için bir çözüm yolu olarak uygulanmaktaydı. Çalışma sürelerinde esnekliğin, ilk olarak 1967 yılında Almanya'da bulunan Messerschmidt-Bölkow-Blohm isimli bir firma tarafından işe gidiş ve geliş saatleri için uygulandığı bilinmektedir (Steinmetz, 2007). 1973'te yaşanan petrol krizinin¹ ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri ve ortaya çıkardığı işsizlik problemi sonucunda, çalışma süresi ve koşullarındaki değişim ihtiyacı artmaya başlamıştır. 1980'li yılların başlarında teknolojik alanda yaşanan gelişmeler ise yeni çalışma modellerinin ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Değişen koşulların etkisiyle yaygınlaşan esnekleşme politikalarının sonucunda gelişen esnek çalışma düzenlemeleri, işletmelerin değişen koşullara uyum sağlamaları için yeni çözüm yollarını mümkün hale getirmiş ve esnek çalışma modellerine ait uygulamalar yaygınlaşmıştır. Günümüzde ise, esnek çalışma uygulamaları işsizliği azaltması, işletmelerin krizlerle mücadele sürecine katkı sağlaması ve çalışanların çalışma şartlarını kendilerine göre düzenlemelerine olanak sağlaması gibi farklı sebeplerle kabul gören bir çalışma modeli haline gelmiştir (Bayrak, 2015).

Esnek çalışma modelleri genelde, “çalışma sürelerine bağlı esneklik uygulamaları” ve “istihdam biçimlerine bağlı esneklik uygulamaları” olmak üzere iki ayrı grupta incelenmektedir. Özelde ise dünya genelinde uygulanan 11 farklı esnek çalışma modeli ile sağlanan esnek çalışma uygulamaları Şekil 1'de verilmiştir (Öztürkoğlu, 2013).

Şekil 1. Esnek çalışma modelleri

1 Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Birliğinin (OAPEC), Arap-İsrail arasında yaşanan Yom Kippur Savaşında, ABD ve savaşta İsrail'den yana tavır sergileyen ülkelere petrol ambargosu uygulaması sonucu ortaya çıkan krizdir (Öztürk & Saygın, 2017).